

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ВОДООХОРОННИХ ЗОН І ПРИБЕРЕЖНИХ СМУГ

В.М. Третяк

доктор економічних наук, професор

Сумський національний аграрний університет (м. Суми, Україна)

e-mail: tretyak2@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6779-1941

Т.Ю. Кравчук

аспірантка

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (м. Київ, Україна)

e-mail: tatyana_2320@ukr.net; ORCID: 0000-0003-1638-8524

О.М. Юсипенко

аспірант

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (м. Київ, Україна)

e-mail: nniесо@ukr.net; ORCID: 0000-0001-8774-6857

Авторами статті покладено за мету дослідження еволюційних змін методологічних підходів до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг. У результаті чого розглянуто чотири фази розвитку землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг, зокрема, які відбувалися у такі періоди: 1950–1970, 1970–1990 рр., 1990-й рік і донині, а також відмічено, що наступає четверта фаза (період). Суть якої полягає у створенні системи землекористування (формування й управління) водоохоронних зон та прибережних смуг, що базується на екологічному і соціально-орієнтованому управлінні й інституційній урядовій підтримці. Авторами зазначено, що для неї, одним з найважливіших принципів є комплексний підхід до формування й управління природоохоронним землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг. Для цього представлено, одну з перших спроб узагальнення міжнародного і національного досвіду у сфері розвитку комплексного підходу. А також різноманітність факторів, які найбільшою мірою прискорили розвиток комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг із різним рівнем економічного розвитку. Авторами визначено, що сталий (збалансований) розвиток землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг потребує вирішення цілого ряду проблем, які, своєю чергою, поділяються за масштабами їх вирішення. Зокрема, глобальні (зачіпають інтереси населення всієї Землі), регіональні (визначають умови розвитку окремих регіонів) та локальні (визначають умови розвитку конкретних міст, селищ, територіальних громад). Також представлено співвідношення масштабів і пріоритетів різних дисциплін у системі комплексного формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, що дало змогу основні проблеми умовно розділити на: природоохоронні (або, ще їх називають — екологічні); природні, соціальні та економічні. Відмічено, що взаємозв'язок рівня управління з масштабом і пріоритетністю проблеми є методологічною основою для побудови вертикальної структури комплексного формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг.

Ключові слова: *землекористування, водоохоронні зони, прибережні смуги, комплексний підхід, формування, управління.*

ВСТУП

Нині проблема втручання приватних інтересів в особливо охоронювані природні території, куди належить і землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг, набула загрозливих масштабів, зводячи на «ні» правові норми, які і без того, майже не відображають державні інтереси в цій сфері. Ситуацію, яка склалася, можна охарактеризувати екологічним та правовим «тупиком» щодо боротьби за місце біля води. Особливе місце в цій пробле-

мі займають прибережні смуги вздовж рік у містах, які дуже часто використовуються як рекреаційне землекористування.

Для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їхнього забруднення, засмічення, знищення навколо водних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ й інших водойм встановлюються водоохоронні зони. Землекористування водоохоронна зона є природоохоронною те-

риторією регульованої господарської діяльності.

Згідно з українським законодавством, а саме Земельним та Водними кодексами України [1; 2], з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення й засмічення та збереження їхньої водності вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм у межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Прибережні смуги вздовж рік у містах можуть бути природними або запроєктованими для стабілізації стоків від забруднення води. Як водоохоронні зони, так і прибережні смуги є важливими природними біофільтрами, що захищають водне середовище від надмірного скидання, забруднених поверхневих стоків і ерозії земель. Коли режим землекористування порушений у межах прибережних смуг у результаті будівництва, не може відбуватися біологічне відновлення. Через свою важливу роль у підтримці різноманітності видів біоти прибережні смуги часто є об'єктом національного захисту в плані дій із збереження біорізноманіття. Вони також відомі як «буфер для відходів». Основним у сфері природного середовища України є збереження і поліпшення стану водних об'єктів, розширення навколо них публічного простору та збереження водних об'єктів для теперішніх і майбутніх поколінь, які обумовлюють актуальність цього дослідження.

Метою статті є дослідження еволюційних змін методологічних підходів до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питання водного землекористування присвячена низка праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, наприклад, щодо політики дій у прибережних зонах Н.Л. Плінк, Г.Г. Гогоберідзе [3], щодо формування землекористування водоохоронних зон та прибережних захисних і берегових смуг у межах міст В.М. Третяк, Н.А. Третяк, Т.Ю. Кравчук [4], щодо встановлення прибережних захисних смуг малих річок та струмків у населених пунктах — В.Ю. Пересоляк, С.О. Малахова [5], щодо упорядкування забудови прибережних територій у межах міських населених пунктів Л.М. Богак, М.В. Тимофеев [6] чи щодо упорядкування водоохоронних зон як важливої передумови охорони вод від забруднення нітратами із сільськогосподарських джерел В.А. Голян, О.В. Сакаль, Н.А. Третяк [7]. Крім того, поставлена проблематика, а саме питання землекористування водоохоронних

зон, прибережних захисних та берегових смуг дедалі частіше привертає увагу широкого кола науковців, а саме: О.С. Будзяк [8], Ю.В. Лобунько [9], А.М. Третяк та О.М. Юсипенко [10] А.Ю. Якимчук [11] та ін. Однак, на сьогодні залишається невирішеним питання ефективної організації та формування водоохоронних зон і прибережних смуг, що й зумовило вибір теми дослідження. Саме тому, авторами досліджено питання еволюції методології формування землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основу теоретичної бази дослідження цієї статті становили сучасні положення і принципи екології й економіки земле- та природокористування, численні наукові праці, що пов'язані із сутністю завдань, які вирішуються в статті. Інформаційною основою дослідження стали вітчизняні та міжнародні законодавчі й нормативні акти щодо регулювання земле-, водо- та природокористування.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Вивчення історії розвитку землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг сприяє розумінню зв'язків, що формуються всередині соціо-економічної системи прибережної смуги, а також умов, в яких розвивалися методи і підходи до планування та управління. Основні етапи розвитку землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг наведено в табл. 1.

Існує цілий ряд причин ініціювання інтересу до розвитку національних систем комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг. Основні проблеми, які зумовили активізацію зусиль у сфері розробки методів комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, що були одержані під час опитування представників близько 50 країн із різним рівнем економічного, соціального та політичного розвитку, наведені в табл. 2 [13].

Відмітимо, що це опитування стало однією з перших спроб узагальнення міжнародного і національного досвіду у сфері розвитку комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг.

Держави, в яких було розпочато впровадження методології комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, володіли різним рівнем соціально-економічного

Таблиця 1

Основні фази розвитку землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг [12]

Фаза	Період	Основні характеристики
I	1950–1970	<ul style="list-style-type: none"> галузевий підхід до планування і управління філософія (людина — перетворювач природи) низька участь громадськості обмежений екологічний підхід
II	1970–1990	<ul style="list-style-type: none"> поліпшення координації між галузями посилення ролі громадськості заміна екологічного розгляду оцінками зміни довкілля розповсюдження екологічних знань обґрунтування інженерних заходів
III	1990 – нині	<ul style="list-style-type: none"> базування на сталий (збалансований) розвиток посилення комплексного підходу до охорони навколишнього середовища екологічне відновлення необхідність залучення громадськості
IV	Майбутнє	<ul style="list-style-type: none"> створення системи землекористування (формування та управління) у водоохоронних зонах та прибережних смугах, що базується на екологічному і соціально-орієнтованому управлінню і гарантіях уряду

Таблиця 2

Передумови комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг та причини його ініціювання, %

Причини	Відсоток від 50 країн
Виснаження ресурсів	18
Забруднення	20
Порушення екосистеми	18
Екологічна вигода від використання	22
Нові економічні можливості	6
Збитки від стихійних лих	10
Інші	4

розвитку, що, своєю чергою, визначало різноманітність факторів, які найбільшою мірою сприяли ініціації процесу створення механізмів комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг у цих країнах. У табл. 3 наведені дані, отримані за результатами міжнародного опитування національних експертів і характеризують різні фактори-каталізатори, що прискорили розвиток комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг на національному рівні для країн із різним рівнем економічного розвитку [13].

Внесок різних факторів визначався як відсоток згадки цього чинника щодо загальної кількості причин, що сприяють розвитку комплексного підходу до формування й управління землекористуванням у водоохоронних зонах та прибережних смугах. Оскільки за умовами про-

ведення опитування експерти могли вказати не одну причину, а кілька причин, що з'явилися, на їхню думку, каталізаторами розвитку комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, сума відсотків для кожного стовпчика таблиці перевищує 100%. Аналіз цієї таблиці показує, що для розвинених в економічному відношенні країн (developed countries) найбільше значення мали ініціативи, які реалізуються на національному рівні, ініціативи неурядових організацій та рекомендації Світового саміту в Ріо-де-Жанейро. Для середньорозвинених країн (middle developing countries) основними каталізаторами процесу комплексного підходу до формування й управління землекористуванням у водоохоронних зонах та прибережних смугах були: перспективи економічного розвитку прибережних та морських зон, ініціативи національного рівня

Таблиця 3

Каталізатори ініціювання розвитку комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг у країнах з різним рівнем економічного розвитку, %

Каталізатори ініціювання	Всі країни (48)	Розвинуті країни (13)	Середньо-розвинуті країни (15)	Країни, що розвиваються (20)
Погіршення навколишнього середовища	23	8	20	35
Пропозиції із розвитку прибережної і морської зон	42	15	67	40
Національні ініціативи	73	92	60	70
Регіональні або місцеві ініціативи	33	23	33	40
Ініціативи неурядових організацій	35	46	40	25
Ініціативи міжнародних організацій	25	8	33	40
Вирішення місцевих проблем	19	15	13	25
Зовнішнє фінансування	25	0	27	40
Рекомендації міжнародного саміту	31	23	27	40
Інші причини	4	8	0	5
Невідомо	2	0	0	5

і діяльність неурядових організацій. Для країн, що розвиваються (developing countries), які мають певні економічні проблеми, число причин, що стимулюють розвиток методології комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, виявилось істотно більше. На відміну від попередніх випадків, важливу роль починають відігравати проблеми, пов'язані з погіршенням якості навколишнього середовища, і як наслідок цього, великого значення набувають такі фактори, як необхідність вирішення проблем на місцевому, локальному рівні, зовнішнє фінансування, підтримка міжнародних організацій.

На шляху сталого (збалансованого) розвитку землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг існує необхідність вирішення цілого ряду проблем, які можна поділити за масштабами, необхідним для їх вирішення:

- глобальні проблеми, що зачіпають інтереси населення всієї земної кулі;
- регіональні проблеми, що визначають умови розвитку окремих регіонів;
- локальні проблеми, що визначають умови розвитку конкретних міст, селищ, муніципалітетів.

Сенс цієї класифікації полягає в тому, що хоча наслідки глобальних процесів природно проявляються в будь-якому конкретному місці водоохоронних зон та прибережних смуг, однак для вирішення глобальних проблем необхідно

залучення великих ресурсів і включення в процес вирішення населення всієї земної кулі.

Регіональні проблеми становлять особливий інтерес для жителів конкретних регіонів, які можуть бути виділені за принципом адміністративної одиниці або географічного регіону (Карпатський регіон і т.д.). Взаємозв'язок регіональних процесів із процесами в сусідніх регіонах може бути вирішено через граничні умови, що визначають наявність і характеристики транскордонних механізмів.

Відповідно, локальні проблеми — це проблеми конкретних невеликих ділянок у водоохоронних зонах і прибережних смугах, які вирішуються на рівні місцевого управління (міст, селищ, сіл).

До глобальних проблем можна, наприклад, віднести:

- збільшення населення земної кулі і посилення тенденції до його концентрації в межах водоохоронних зон та прибережних смуг. За прогнозом ЮНЕСКО, приблизно дві третини населення земної кулі буде проживати в 60-кілометровій смузі, що простягається вздовж прибережної зони;
- необхідність раціонального використання або управління ресурсами водоохоронних зон і прибережних смуг. Ресурси поділяються на невідновлювані та відновлювані. У першому випадку, зазвичай, йдеться про раціональне використання, у другому — про управління ресурсами;

- впровадження альтернативних джерел енергії (припливи, термічні електростанції, вітер, хвилі і т.д.), для яких умови водоохоронних зон та прибережних смуг виявляються найбільш перспективними для використання;

- проблема глобального потепління клімату внаслідок підвищення середньої глобальної температури середнього рівня Світового океану.

До регіональних проблем можна, наприклад, віднести:

- можливість появи конфліктних відносин серед різних користувачів у ході розвитку прибережної, а в ряді випадків, і океанічної діяльності;

- ерозію пляжів та інших типів узбережжя;

- необхідність знаходження балансу між економічним розвитком і збереженням екологічного статусу, наприклад, шляхом створення охоронюваних територій для підтримання біологічного та ландшафтного різноманіття;

- запобігання наслідків стихійних лих природного або антропогенного характеру.

До локальних проблем можна, наприклад, віднести:

- проблему утилізації стічних вод;

- проблеми розвитку міських територій (проблему урбанізації);

- проблему відновлення земельних та інших природних ресурсів.

Таким чином, самі системи землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг, що призначені для управління і характеризуються різномасштабними процесами, повинні мати різні масштаби.

Крім того, проблеми можуть бути умовно віднесені до певних галузей знань — дисциплін. Розподіл науки на різні дисципліни є загальноприйнятим у всьому світі. Одним із найважливіших принципів комплексного управління природоохоронним землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг є розгляд прибережної зони як єдиної природної, економічної і соціальної системи, тому методологія комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг ґрунтується на міждисциплінарному підході, який розглядає всі процеси в їх взаємозв'язку. Відповідно фахівець у цій області управління, повинен мати не тільки достатні знання для розуміння різних процесів на дисциплінарному рівні, а й вміння узагальнювати мультидисциплінарні знання в рамках єдиної методології — комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг. Таким

чином, крім різномасштабності системи комплексного підходу до формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, яка витікає з різного масштабу проблем, іншою принципово важливою особливістю комплексного управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг є необхідність розвитку комплексного (міждисциплінарного) підходу при підготовці й прийнятті управлінських рішень.

Водночас з урахуванням переважаючих причинно-наслідкових зв'язків, основні проблеми формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг умовно можна розділити на:

- 1) природоохоронні (або, як не зовсім правильно прийнято говорити в Україні — екологічні);

- 2) природні, соціальні та економічні.

Очевидно, що такий розподіл проблем до природничих, соціальних або економічних дисциплін є досить умовним. Будь-яке стихійне лихо, причиною появи якого є певне природне явище, може мати значні економічні (у вигляді економічного збитку) і соціальні (у вигляді моральної шкоди, втрати житла, погіршення умов життя та ін.) наслідки. Однак причиною таких стихійних лих, все-таки, є природне явище, тому вирішення цієї проблеми необхідно починати з вивчення самого явища, а вже потім на цій базі намагатися зменшити можливі негативні економічні чи соціальні наслідки. Проте, існують деякі відмінності в пріоритетах вкладів окремих дисциплін для проблем різного масштабу (рис.).

Таким чином, в міру зменшення масштабу проблем формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг зменшується пріоритетність природної складової і збільшується соціальна значимість процесів, пов'язаних з цією проблемою. Ще раз наголошуючи на необхідності міждисциплінарного комплексного підходу в системі формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг, слід зазначити, що в цьому випадку пріоритетність розв'язуваних проблем визначається можливостями рівня управління. Дійсно, обмежені можливості системи комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг локального (територіальних громад) рівня не дозволяють сподіватися на можливість реального впливу на процес глобального потепління. Завдання комплексного підходу до формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг рівня територіальних громад при вирішенні цієї проб-

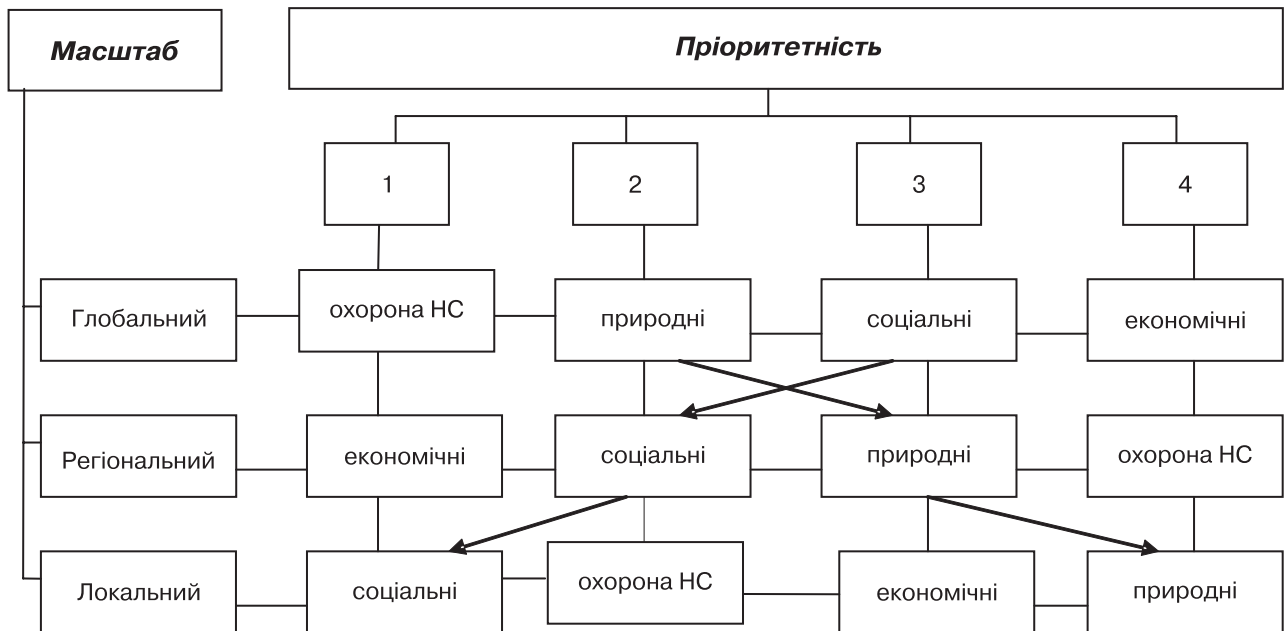

Рис. Співвідношення масштабів і пріоритетів різних дисциплін у системі комплексного формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг
Джерело: сформовано автором на основі [3].

леми насамперед можна сформулювати як дії, спрямовані на зменшення негативного впливу зміни клімату, прийняття конкретних заходів щодо підвищення безпеки населення, сталості землекористування та інше. Взаємозв'язок рівня управління з масштабом і пріоритетністю проблеми є методологічною основою для побудови вертикальної структури комплексного формування й управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг.

ВИСНОВКИ

Розвиток землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг обумовлений розумінням зв'язків, що формуються всередині соціо-економічної системи землекористування, а також умов, в яких розвивалися методи і підходи до його планування та управління. Основні фази розвитку землекористування водоохоронних зон та прибережних смуг еволюціонували в такі періоди: 1950–1970 рр., 1970–1990 рр., 1990 р. понині. Сьогодні настає четверта фаза, а саме створення системи землекористування (формування й управління) водоохоронних зон

та прибережних смуг, яка базується на екологічному і соціально-орієнтованому управлінні землекористуванням та урядовій інституційній підтримці.

Одним із найважливіших принципів комплексного управління землекористуванням водоохоронних зон і прибережних смуг (яке за своєю сутністю є природоохоронним) є розгляд прибережної (водоохоронної) зони як єдиної природної, економічної і соціальної системи. Для якої методологічно необхідний комплексний (міждисциплінарний) підхід, який розглядає у взаємозв'язку всі процеси формування і управління землекористуванням водоохоронних зон та прибережних смуг.

Визначено, що сталий (збалансований) розвиток землекористування водоохоронних зон і прибережних смуг потребує вирішення цілого ряду проблем, які поділяються за масштабами, необхідним для їх розв'язання. Зокрема, на глобальні, що зачіпають інтереси населення всієї земної кулі, регіональні, що визначають умови розвитку окремих регіонів та локальні, що визначають умови розвитку конкретних територіальних громад міст, селищ, сіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07>.

3. Плинк Н.І., Гогоберидзе Г.Г. Политика действий в прибрежной зоне. СПб.: РГГМУ, 2003. 226 с.
4. Третяк В.М., Третяк Н.А., Кравчук Т.Ю. Формування міського землекористування в межах водоохоронних зон, прибережних захисних та берегових смуг. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2019. № 1. С. 96–107.
5. Пересоляк В.Ю., Малахова С.О. Особливості встановлення прибережних захисних смуг малих річок і струмків у населених пунктах (на прикладі Закарпатської області). *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.18. С. 67–71.
6. Богак Л.М., Тимофеев М.В. До питання упорядкування забудови прибережних територій в межах міських населених пунктів. *Сучасне промислове та цивільне будівництво*. 2007. № 1. С. 47–51.
7. Голян В. А., Сакаль О. В., Третяк Н. А. Упорядкування водоохоронних зон як важлива передумова охорони вод від забруднення нітратами із сільськогосподарських джерел: інституціональне забезпечення та ідентифікація. *Агросвіт*. 2015. № 23. С. 3–12.
8. Будзак О.С. Організаційно-економічний механізм екологічнобезпечного використання земель України: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.06. Київ, 2008. 469 с.
9. Лобунько Ю.В. Інформаційне забезпечення формування природоохоронного землекористування. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 5. С. 221–228.
10. Третяк А.М., Третяк Н.А., Юсипенко О.М. Рекреаційне землекористування в межах водоохоронних зон та прибережних захисних смуг міст в контексті забезпечення сталого розвитку. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 35–41.
11. Якимчук А.Ю. Економіка і організація природно-заповідного фонду: монографія. Рівне: НУБГП, 2007. 209 с.
12. Brusseau P., Brigand L., Denis J., Gérard B., Grignon-Logerot C., Hénocque Y., Lointier M. Methodological Guide To Integrated Coastal Zone Management. UNESCO, 1997. 47 p.
13. Cicin-Sain B., Knecht R. W., Knecht R., Jang D., Fisk G. W. Integrated Coastal and Ocean Management: Concept and National Practices. IOC/UNESCO Publishing, 1998. 471 p.

EVOLUTION OF METHODOLOGY OF LAND USE FORMATION OF WATER PROTECTION ZONES AND COASTAL STRIPS

Tretiak V.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Sumy National Agrarian University
(Sumy, Ukraine)

e-mail: tretyak2@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6779-1941

Kravchuk T.

Postgraduate
State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management
(Kyiv, Ukraine)

e-mail: tatyana_2320@ukr.net; ORCID: 0000-0003-1638-8524

Yusipenko O.

Postgraduate
State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management
(Kyiv, Ukraine)

e-mail: nnieco@ukr.net; ORCID: 0000-0001-8774-6857

The authors of the article aim to study the evolutionary changes in methodological approaches to the formation and management of land use of water protection zones and coastal strips. As a result, four phases of land use development of water protection zones and coastal strips are considered. In particular those which took place in the following periods: 1950–1970, 1970–1990, 1990 to the present, and it is also noted that the fourth phase (period) is coming. The essence of it is to create a system of land use (formation and management) of water protection zones and coastal strips, based on environmental and socially-oriented management and institutional government support. The authors note that one of the most important principles is a comprehensive approach to the formation and management of protected land use of water protection zones and coastal strips. For this, one of the first attempts to generalize international and national experience in the development of an integrated approach is presented. And also a variety of factors that to the greatest extent accelerated the development of an integrated approach to the formation and management of land use of water protection zones and coastal zones with different levels of economic development.

The authors found that the sustainable (balanced) development of land use in water protection zones and coastal zones requires solving a number of problems, which in turn are divided according to their scale. In particular, global (affects the interests of the population of the whole Earth), regional (determine the

conditions of development of individual regions) and local (determine the conditions of development of specific cities, towns, territorial communities). The ratio of scales and priorities of different disciplines in the system of complex formation and management of land use of water protection zones and coastal strips is also presented, which allowed the main problems to be conditionally divided into: nature protection (or, also called – ecological); natural, social and economic. It is noted that the relationship between the level of management and the scale and priority of the problem is a methodological basis for building a vertical structure of integrated formation and management of land use of water protection zones and coastal strips.

Keywords: land use, water protection zones, coastal strips, integrated approach, formation, management.

REFERENCES

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995). «Water Code of Ukraine», available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/213/95-vr> [In Ukrainian].
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001). «Land Code of Ukraine», available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07> [In Ukrainian].
3. Plink H.JI., Gogoberidze G.G. (2003). Politika dejstvij v pribrezhnoj zone [Policy actions in the coastal zone]. SPb.: RGGMU [In Russian].
4. Tretiak V., Tretiak N., Kravchuk T. (2019). «Formation of urban land use within water conservation zones, protected shoreline belts and shorelines in the city». *Land Management, Cadastre and Land Monitoring*, 1, 96–107 [In Ukrainian].
5. Peresoliak, V.Iu. Malakhova, S.O. (2013). Osoblyvosti vstanovlennia pryberezhnykh zakhysnykh smuh malykh richok i strumkiv u naselenykh punktakh (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [Features of establishment of off-shore defences zonal of the small rivers and brooks are in settlements (on the example of the Zakarpattia region)]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 67–71 [In Ukrainian].
6. Bohak, L.M., Tymofiev, M.V. (2007). Do pytannia uporiadkuvannia zabudovy pryberezhnykh terytorii v mezhakh miskykh naselenykh punktiv [To the question of organization of tuning of off shore territories within bounds of city settlements]. *Suchasne promyslove ta tsyvilne budivnytstvo*, 1, 47–51 [In Ukrainian].
7. Golyan, V., Sakal, O. and Tretiak, N. (2015). «Organize water protection zones as an important precondition for protection of waters from pollution by nitrates from agricultural sources: institutional support and identification». *Agrosvit*, 23, 3–12 [In Ukrainian].
8. Budziak, O.S. (2008). Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm ekolohobezpechnoho vykorystannia zemel Ukrainy [Organizational and economic mechanism of ecological use of land in Ukraine]. Kyiv [In Ukrainian].
9. Lobunko, Yu.V. (2016). Informatsiine zabezpechennia formuvannia pryrodookhoronnoho zemlekorystuvannia [Informational support for the formation of environmental land use]. *Actual problems of economics*, 5, 221–228 [In Ukrainian].
10. Tretiak, A., Tretiak, N. and Yusipenko, O. (2020). «Recreation land use in the border of water protection zones and coastal protective strips of the cities in context of sustainable development». *Agrosvit*, 8, 35–41 [In Ukrainian]. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.8.35
11. Yakymchuk, A.Iu. (2007). Ekonomika i orhanizatsiia pryrodno-zapovidnoho fondu [Economics and organization of nature reserve fund]. Rivne: NUVHP [In Ukrainian].
12. Brusseau, P., Brigand, L., Denis, J., Gérard, B., Grignon-Logerot, C., Hénocque, Y., & Lointier, M. (1997). Methodological guide to integrated coastal zone management [In English].
13. Cicin-Sain, B., Knecht, R. W., Knecht, R., Jang, D., & Fisk, G. W. (1998). Integrated coastal and ocean management: concepts and practices. Island press [In English].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Третяк Валентина Миколаївна, доктор економічних наук, професор, Сумський національний аграрний університет (вул. Герасима Кондратьєва, 160, м. Суми, Україна, 40000; e-mail: tretyak2@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6779-1941).

Кравчук Тетяна Юріївна, аспірантка, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (вул. Митрополита Василя Липківського, 35, корп. 2, м. Київ, Україна, 03035; e-mail: tatyana_2320@ukr.net; ORCID: 0000-0003-1638-8524).

Юсипенко Олег Михайлович, аспірант, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (вул. Митрополита Василя Липківського, 35, корп. 2, м. Київ, Україна, 03035; e-mail: nnieco@ukr.net; ORCID: 0000-0001-8774-6857).